

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 25. Studenog 2009.

(Video)

Hugo i Rikard iz svetoga Viktora

Draga braćo i sestre!

Na ovim audijencijama srijedom predstavljam uzorne likove vjernika, koji su nastojali pokazati sklad između razuma i vjere i svjedočiti svojim ivotom navještaj evanđelja. Danas vam kanim govoriti o Hugu i Rikardu iz svetog Viktora. Obojica se svrstavaju među one filozofe i teologe poznate kao viktorijanci, jer su ivjeli i poučavali u opatiji svetog Viktora u Parizu, koju je početkom 12. stoljeća utemeljio Giuillaume iz Champeauxa. Sam je Giuillaume bio glasoviti učitelj, koji je uspio dati svojoj opatiji čvrsti kulturni identitet. U svetom je Viktoru, naime, otvorena škola za izobrazbu monaha, koja je bila otvorena i vanjskim đacima, gdje su bile uspješno povezane dvije teološke struje, o kojima sam govorio u prethodnim katehezama, to jest monaška teologija, usmjerena većinom na razmatranje otajstava vjere, i skolastička teologija, koja je koristila razum da pokuša proniknuti ta otajstva inovativnim metodama, da stvori teološki sustav.

O ivotu Huga iz svetoga Viktora imamo malo podataka. Datum i mjesto njegova rođenja ne mogu se sa sigurnošću utvrditi: moda je rođen u Saksoniji ili pak u Flandriji. Zna se da je, došavši u Pariz – europsku kulturnu prijestolnicu toga doba –, proveo ostatak svoga ivota u opatiji svetoga Viktora, gdje je najprije bio učenik a zatim učitelj. Već prije smrti, 1114. godine, bio je veoma poznat i cijenjen, i to u tolikoj mjeri da je prozvan "drugim Augustinom": on je, poput Augustina, naime, mnogo razmišljao o odnosu između vjere i razuma, između profanih znanosti i teologije. Prema Hugu iz svetoga Viktora, sve znanosti, osim što su korisne za shvaćanje Svetog pisma,

imaju vrijednost u samima sebi te ih čovjek treba njegovati da bi proširio svoja znanja, kao i da odgovori na svoju tenju da spozna istinu. Ta zdrava intelektualna znatielja navela je Huga da preporuči studentima da nikada u sebi ne zatomi elju da nauče nešto novo, a u svojoj raspravi o metodologiji učenja i pedagogije, znakovitog naslova *Didascalicon* (o poučavanju), preporučivao je: "Uči od svakoga ono što ne znaš. Bit će mudriji od svih onaj tko bude htio naučiti nešto od svih. Onaj tko primi nešto od drugih, na kraju postaje bogatiji od svih" (*Eruditiones Didascalicae*, 3,14: PL 176,774).

Znanost kojom su se osobito bavili filozofi i teolozi zvani viktorijanci bila je teologija, koja zahtijeva napose proučavanje Svetoga pisma s ljubavlju. Da bi se upoznalo Boga, naime, mora se poći od samoga Boga koji je htio objaviti samoga sebe posredstvom Pisama. U tome smislu, Hugo iz svetoga Viktora je tipični predstavnik monaške teologije, koja se u cjelini temelji na biblijskoj egzegezi. U tumačenju Svetoga pisma, on predlaže tradicionalnu patrističko-srednjovjekovnu artikulaciju, to jest povijesno-literarni smisao, u prvom redu, a zatim alegorijski smisao te, na kraju, moralni smisao. Riječ je o četiri vidika smisla Svetog pisma, koji se i danas iznova otkrivaju, zahvaljujući kojima se vidi da u danom tekstu i događaju se krije jedno dublje značenje: nit vjere, koja nas vodi prema gore i vodilja nam je na ovoj zemlji, učeći nas živjeti. Ipak, premda je poštivao ta četiri vidika smisla Svetog pisma, on je bio ponešto originalniji od svojih suvremenika jer je – i to je novo – insistirao na vanosti povijesno-literarnog smisla. Drugim riječima, prije otkrivanja simbolične vrijednosti i moralnog učenja sadranog u biblijskim tekstovima, potrebno je upoznati i produbiti značenje povijesti opisane u Svetom pismu: u suprotnom – upozorava on pomoću djelotvorne usporedbe – izlaemo se opasnosti da budemo poput onoga koji proučava gramatiku a da prije toga nije naučio abecedu. Onomu koji poznaje smisao povijesti opisane u Bibliji, u svemu onomu što se događa čovjeku vidi znakove Boje providnosti, prema njegovu točno određenom naumu. Tako, za Hugu iz svetoga Viktora, povijest nije plod slijepe sudbine ili nekog apsurdnog slučaja. Naprotiv, u njoj djeluju Duh Sveti, koji pobuđuje jedan čudesni dijalog ljudi s Bogom, njihovim prijateljem. Ta teološka vizija povijesti jasno ističe iznenađujući i spasenjski Boji zahvat, ne dirajući nikada u čovjekovu slobodu i odgovornost.

Za našega autora, proučavanje Svetoga pisma i njegova povijesno-literarnog značenja omogućuje pravu i istinsku teologiju, odnosno sustavno tumačenje istina, dogmi vjere, koje on predstavlja u čvrstoj sintezi u raspravi *De Sacramentis christianae fidei* (Sakramenti kršćanske vjere), gdje se, između ostaloga, nalazi definicija "sakramenta" koju će kasnije usavršavati neki drugi teolozi a koja sadri i dan-danas veoma zanimljiva polazišta: "Sakrament", piše on, "je opipljivi ili materijalni element predložen na izvanjski i osjetni način, koji predstavlja svojom sličnošću neku nevidljivu i duhovnu stvarnost, istu označava, jer je poradi toga i ustanovljen, i sadri, jer je kadar posvećivati" (9,2: PL 176,317). S jedne strane vidljivost u simbolu, "opipljivost" Bojega dara, u kojem se ipak, s druge strane, krije Boja milost koja proizlazi iz jedne povijesti: sam je Isus Krist stvorio temeljne simbole. U definiciji sakramenta postoje dakle, prema svetom Hugu iz svetoga Viktora, tri elementa: ustanovljenje od Krista, prenošenje milosti i analogija između vidljivog elementa, onog materijalnog, i nevidljivog elementa, koji predstavljaju Boji darovi. Riječ je o pogledu veoma

sličnom današnjem načinu shvaćanja te stvarnosti, jer se sakramente predstavlja jezikom protkanim simbolima i slikama kadrim progovoriti izravno čovjekovu srcu. Vano je i danas da liturgijski animatori, a navlastito svećenici, vrednuju pastoralnom mudrošću znake vlastite sakramentskim obredima – tu vidljivost i opipljivost milosti – posvećujući pomno brigu poučavanju o sakramentima u katehezi, kako bi svako sakramentsko slavlje svi vjernici doživjeli pobono, snano i u duhovnoj radosti.

Dostojan učenik Huga iz svetoga Viktora je Rikard, rodom iz Škotske. On je bio prior opatije svetoga Viktora do 1162. do 1172., kada je umro. I Rikard, naravno, pridaje temeljnu vanost proučavanju Biblije, ali, za razliku od svojega učitelja, daje povlašteno mjesto alegorijskom smislu, kojim, primjerice, tumači starozavjetni lik Benjamina, Jakovljeva sina, kao simbol kontemplacije i vrhunac duhovnoga ivota. Rikard tu temu obrađuje u dva teksta, Manji Benjamin (Beniamino Minore) i Veći Benjamin (Beniamino Maiore), u kojima predlaže vjernicima duhovni put koji poziva prije svega na vršenje raznih kreposti, učeći disciplinirati i uvesti red s pomoću razuma u osjećaje i nutarnje afektivne i emotivne nagone. Tek kada čovjek postigne ljudsku ravnotežu i zrelost na tome polju spreman je prionuti kontemplaciji, koju Rikard definira kao "duboki i čisti pogled duše koji se spušta na divote mudrosti, praćen ekstatičkim osjećajem čuđenja divljenja" (Benjamin Maior). Kontemplacija je cilj, ishod teškoga puta, koji uključuje dijalog između vjere i razuma, to jest – još jednom – teološki diskurs. Teologija polazi od istina koje su predmet vjere, ali pokušava ih dublje upoznati uz pomoć razuma. Ta primjena razuma u shvaćanju vjere prakticira se na uvjerljiv način u Rikardovu remek-djelu *De Trinitate* (O Presvetom Trojstvu). U šest knjiga od koliko je to djelo sastavljeno on svojom mišlju duboko proniče u otajstvo Boga Jednoga i Trojstvenoga. Prema našem autoru, budući da je Bog ljubav, jedinstvena boanska supstancija uključuje povezanost, rtmu i ljubav među dvjema Osobama, Ocem i Sinom, među kojima vlada odnos uzajamne vječne razmjene ljubavi. Ali savršenstvo sreće i dobrote ne podrazumijeva isključivosti i zatvaranja; zahtijeva štoviše vječnu prisutnost treće Osobe, Duha Svetoga. Trojstvena je ljubav participacijska, skladna i uključuje preobilje ljubavi, uivanje neprestane radosti. Rikard naime polazi od pretpostavke da je Bog ljubav, analizira bit ljubavi, sve ono što je uključeno u stvarnost ljubavi, prispjivajući tako do Trojstva Osoba, koje je stvarno logični izraz činjenice da je Bog ljubav.

Rikard, svjestan da je ljubav, premda nam otkriva bit Boju i daje nam "shvatiti" otajstvo Presvetoga Trojstva, ipak tek analogija kojom se sluimo kada govorimo o otajstvu koje natkriljuje ljudski um i – kao pjesnik i mistik kakav je bio – pribjegava također drugim slikama. Prispodobljuje primjerice boanstvo nekoj riječi, valu ljubavi koji se izdie od Oca, izliva se i prelijeva u Sinu, da bi se na kraju radosno širio u Duhu.

Dragi prijatelji, autori poput Huga iz svetoga Viktora uzdiu naš duh ka kontemplaciji nebeskih stvarnosti. Istodobno, na beskrajnoj radosti koju nam donose razmišljanje, divljenje i hvaljenje Presvetoga Trojstva, temelji se i oslanja konkretna zauzetost da se u svakodnevnom izgrađivanju naših ljudskih odnosa nadahnjemo na tome savršenom modelu zajedništva u ljubavi. Presveto

Trojstvo je doista savršena zajednica! Kako bi se samo svijet promijenio kada bi se u obiteljima, upama i svim drugim zajednicama odnosi ivjeli slijedeći primjer triju boanskih Osoba, u kojem svaka ivi ne samo s drugom, već za drugu i u drugoj! Podsjetio sam na to prije nekoliko mjeseci u Angelusu: "Samo nas ljubav čini sretnima, jer ivimo u odnosu i ivimo da ljubimo i da budemo ljubljeni" (L'Oss. Rom., 8.-9. lipnja 2009., str. 1). Ljubav je činiti ovo neprestano čudo: kao u ivotu Presvetoga Trojstva, pluralnost se razabire u jedinstvu, gdje je sve milina i radost. Sa svetim Augustinom, kojeg su viktorijanci veoma cijenili, moemo i mi klicati: "Vides Trinitatem, si caritatem vides – gledaš Trojstvo, ako vidiš ljubav" (De Trinitate VIII, 8,12).

Papin pozdrav hrvatskim hodočasnicima na hrvatskom:

Srdačnu dobrodošlicu upućujem hrvatskim hodočasnicima, a osobito vjernicima iz Netretičkog Završja. Neka vam hodočašće na grobove apostola osnai vjeru u Isusa Krista, učvrsti nadu u vječni ivot i usavrši ljubav prema blinjima. Hvaljen Isus i Marija!